

הרב שלמה דיכובסקי

פוריות ותיפקוד זוגי – עילה לגט וטיפולים לפני נישואין – שו"ת

ראשי פרקים:

פרק א. בדיקות לקראת נישואין

- א. בדיקת זרע עקב גילוי "וריקוצלה"
- ב. בדיקת זרע לצורך החלטה על שידוך
- ג. טיפול באינאונות לקראת נישואין

פרק ב. הצורך בטיפולים מורכבים כעילה לגט

- ד. אינדיקציה נשית ל-IVF כעילה לגט
- ה. אינדיקציה גברית ל-IVF כעילה לגט
- ו. אינאונות הניתנת לטיפול, כעילה לגט

פרק ג. דיקור האשך

- ז. מתי מותר דיקור האשך

פרק א. בדיקות לקראת נישואין

שאלה א – בדיקת זרע עקב גילוי וריקוצלה¹:

נער עם וריקוצלה בדרגה גבוהה, האם מותר לעבור בדיקת זרע לשם החלטה אם לעבור ניתוח של סגירת ורידי האשכים (SVL)?²

תשובה:

התשובה במילה אחת: כן. אפרט את הדברים:

ה"בית שמואל"³ כתב: "ואם נמצא דם בעד של אשה ויש ספק אם הדם ממנה או ממנו, נראה לכאורה דמותר לאיש להוציא הזרע כדי לברר אם הדם ממנו הוא, דהא אין איסור לשמש ולהוציא זרע. גם יש להביא ראיה מש"ס פרק הערל דאיתא שם אם ניקב הגיד בדקינן אם נתרפא ומניחים בי פוקרא כדי שיוציא זרע. ויש לדחות. וצ"ע".

יש מן המפרשים שמסבירים את ה"ויש לדחות" שכתב הב"ש, כי בסוגיא הנ"ל ביבמות⁴ התירו לבדוק כדי שיוכל לבוא בקהל⁵. אלא שכבר

1. וריקוצלה (Varicocele) = דליות האשך.
 2. על הגישה הרפואית המקובלת בנושא דליות האשך ראה במאמרו המעודכן של ד"ר אלחנן בר-און וחב', להלן עמ' 23-34.
 3. אבהע"ז סימן כה סק"ב.
 4. דף עו.
 5. -- העורך.

העידו המפרשים⁶, שגם כרות שפכה יכול לישא גיורת – כך שאין בעיה של היתר בקהל גרים. יותר מסתבר מה שכתב בספר "כרם שלמה" כי בנדונו של הב"ש יש תקנה לבדוק אותה⁷.

הסוגיא ביבמות מלמדת אותנו איפוא, שעקרונית מותר לבצע בדיקת זרע, גם למי שאינו נשוי, שהרי מדובר שם במי שרוצה לבדוק את עצמו בכדי להינשא. אלא שבדיקה זו צריכה להעשות בדרך עקיפה, ולא בידיים.

ואכן ב"שאלת יעבץ"⁸ כתב: "ואיברא לצורך, אף להוציא זרע לבטלה להשחיתו על הארץ שרי, כדאשכחן לענין בדיקת הנקב בגובתא דשכבת זרע דמותבינן ליה אבי פוקרי. ש"מ דאיסור חמור זה הותר מכללו אצל צורך מצוה". היעבץ חזר על הדברים בספרו "מטפת ספרים" הובאו דבריו והסכים לו בספר "אבני האפד" אבהע"ז סימן כג. מכוח זה פסק ה"אחיעזר"⁹: "כללו של דבר שיש לסמוך על דברי שו"ת יעבץ שכתב דהיכא דאי אפשר בגרמא, לעשות גם בידיים. ודרך תשמיש ע"י נרתיק, בודאי מותר לכו"ע".

אמנם ה"אגרות משה"¹⁰ אוסר בידיים, ובספרים אחרים החמירו יותר, אבל כאמור, ה"אחיעזר" מתיר כשאין דרך אחרת, ויש לסמוך עליו למעשה. גם ב"נשמת אברהם"¹¹ הביא מהרש"ז אויערבאך זצ"ל להתיר בידיים כשאי אפשר בענין אחר.

יש מן הפוסקים שרצו להבדיל בין נשוי לבחור, ולדבריהם אין להתיר לבחור. ועיין בספר "אסיא"¹² מש"כ הר"א בקשי דורון בשם הרי"ש אלישיב שליט"א שלא להתיר לבחור להוציא זרע לשם הקפאה לשימוש מאוחר, לאחר שחלה במחלה ממארת ונאלץ לעבור הקרנות. אולם ההבחנה בין "בחור" ל"נשוי" קשה להבנה, כי כאמור במסכת יבמות¹³ מדובר באינו נשוי, ובנוסף, בחור מחוייב במצות פריה ורביה כמו נשוי¹⁴. בספר "נשמת אברהם"¹⁵ הביא בענין זה מהרש"ז אויערבאך זצ"ל: "אין כל הבדל בין איש נשוי ובין רווק, מפני שגם רווק חייב לישא אשה ולקיים מצוות פו"ר. אך

5. עיין ב"מחצית השקל" וב"אחיעזר" ח"ג סימן כד.

6. עיין "ערוך לנר" ביבמות שם.

7. כמבואר ביור"ד סימן קפז, משא"כ בסוגיא ביבמות. ועיין ב"ציץ אליעזר" ח"ט סימן נא.

8. ח"א סימן מג.

9. ח"ג סימן כד, ד.

10. אבהע"ז ח"א סימן ע וח"ב סימן טז וחלק ג' סימן יד.

11. אבהע"ז סימן כג, ב.

12. ספר אסיא ז' עמ' 279-284.

13. דף עו.

14. וראה בספר אסיא ז' שם עמ' 285-303.

15. ח"ד אבהע"ז סימן כג א.

לדעתי גם נשוי לא חייב בכך (הוצאת זרע והקפאתו לשם קיום מצות פו"ר), כי התורה הקדושה לא חייבה את האדם בהקפאת זרע. וכל הספק בנדון זה הוא רק אם אסור או מותר¹⁶. אמנם בסוף הקטע הביא כי אמר לו הגאון שליט"א (זצ"ל) שגם לדעתו אין לעשות דבר זה "כי לא כך השקפתה של תורה". בספר אסיא ז התחבט הרב ד"ר מ. הלפרין בפירושו הדברים¹⁷. לי נראית כוונתו שאם הוא פורה היום וחששו שמא לא יהיה פורה לאחר זמן, על זה נאמר לו שלא ידאג ויכין היום לצורך עתידי, כי יתכן שיהיה פורה למרות ההקרנות או שיחלים ממחלתו. אבל בבעיה מיידית, כשיש ספק גדול אם הוא פורה עכשיו, אין הבדל בין בחור לנשוי.

זאת ועוד: בדיקת הזרע לפני ניתוח "וריקוצלה", היא תחילתו של תהליך שנועד לריפוי. כך שבדיקה זו היא תחילת רפואתו, ואילו אגירת הזרע והקפאתו, אינה לשם רפואתו, אלא להכין צידה ליום סגריר. על כן, מעשה של רפואה מותר, אבל מעשה של הכנת צידה מהווה בעיה.

נקודה נוספת: "וריקוצלה" היא מחלה, המתבטאת לא רק בהפרעת פריון, אלא גם בהגבלה פיזית (הרמת משאות כבדים). בצבא מורידים "פרופיל" לחולי וריקוצלה, ולא בגלל עניני פריון. ניתן להגדיר זאת כ"סכנת אבר". המונח סכנת אבר לגבי שבת, הוא לא רק חשש שהאבר יפסיק לתפקד לגמרי, אלא גם אם האבר לא יתפקד כמו אצל כל אדם. כן כתב ב"קצות השולחן"¹⁸ והובאו דבריו ב"שמירת שבת כהלכתה"¹⁹ וב"נשמת אברהם"²⁰. והוסיף בנשמת אברהם כי בזמנינו, כמעט ואין לך סכנת אבר שלא כרוכה בסכנת כל הגוף ע"י הרעלה וכדומה. לכמה ראשונים מותר לחלל שבת באיסור תורה כשקיימת סכנת אבר²¹. בדיקת הזרע היא חלק ממעשה הריפוי של חולה "וריקוצלה", כאשר תוצאות הבדיקה יכולות להיות אינדיקציה לניתוח.

כאשר מדובר בבדיקת זרע לצורך טיפול רפואי בסכנת אבר, יש לראות את הבדיקה כחלק מן הטיפול, ולהסתמך על הפוסקים המתירים איסור תורה בסכנת אבר, וכל שכן לפוסקים שהוצאת זרע לבטלה היא רק דרבנן²².

16. הובא גם בספר אסיא ז שם עמ' 302.

17. ספר אסיא ז עמ' 303. וראה עוד על שפת הסתרים של ההלכה בחוברת

אסיא נו-נח עמ' 50-51.

18. סימן קלח בבדה"ש ססי"ק יח.

19. ח"א פרק לג, א בהג"ה.

20. או"ח סימן שכח אות מו.

21. עיין שו"ע או"ח סימן שכח, יז.

22. עיין ב"ציץ אליעזר" ח"ט סימן נא שער א פרק א.

לסיכום: מותר לבצע בדיקת זרע בנער חולה "וריקוצלה" בדרגה גבוהה. כמובן שיש לעשות זאת בדרך של "הקל הקל תחילה". היות ובנערים צעירים מצויה פליטת זרע (ראית קרי) בשנתם, יכול הנער לשים שקית מיוחדת מידי לילה, עד אשר תארע פליטה מקרית. כמו"כ יכול לאכול מאכלים המרבים זרע, שאין לאוכלם בערב יוה"כ²³: מאכלי חלב, בשמים וכרכום, שום, ביצים ויין ישן.

יש בעיה טכנית בדרך זו, משום שהחומר צריך להיות טרי (תוך שלוש שעות), וב"קרי לילה" לא ניתן לדעת את השעה, וכמו"כ יש צורך להמתין לפתיחת המעבדה. יש כיום חומר משמר שניתן באמצעותו לשמר את הפליטה מעט יותר. אפשר גם להגמיש את זמני הפתיחה של המעבדות. כמו"כ ניתן להמיר את שנת הלילה בשינה ביום במשך זמן קצר, בכדי לכוון לשעות הפתיחה.

דרך אחרת היא ע"י גירוי חיצוני, כאמור במסכת יבמות דף עו, א, גירוי חזותי (בגדי צבעונים), או חימום מאחור (בי פוקרי). לעומת זאת, גירוי ע"י תמונות וסרטים פורנוגרפיים אינו נראה לי בגלל הסכנה לנפשו של הנער.

קיימת אפשרות לנטילת זרע מן האשך באופן ישיר ע"י מזרק, אולם יש בכך סיכון לפגיעה בפוריות בעתיד, וכן אולי בעיה של "פצוע דכא" בבדיקה לא זהירה.

אם אין אפשרות בדרכים אלו, ניתן לגרום חימום בדרך עקיפה. וזאת בהתאם לסוגיא הנ"ל ביבמות. ועיין ב"נשמת אברהם"²⁴ בשם הרש"ז אויערבאך זצ"ל, כי "לגרום חימום ע"י קירוב בשר אשתו ולשפוך הזרע לתוך כוס, לא שייך כלל ללא תנאף. ולענ"ד הרי זה עדיף טפי מלהיות דש מבפנים ולעשות מעשה של הוצאה בקום ועשה ולשפוך הזרע בחוץ". מדבריו ניתן ללמוד שכל שאין כאן הוצאה בידיים ממש, יש להקל. גם בנער שאינו נשוי, ניתן לחשוב על חימום בדרך עקיפה, שאינה בידיים ממש. ניתן לצרף לזה את הדיון ההלכתי, אם בהוצאת זרע האיסור על המוציא או על מי שהזרע שלו²⁵. כך שאם ההוצאה תעשה ע"י חימום בסיוע אדם אחר, יש להקליש את האיסור.

באם אין אפשרות לאף אחת מן הדרכים הללו, ולדעת הרופא הבדיקה חשובה לצורך הניתוח, יש להתיר אף בידיים.

23. שו"ע אר"ח סימן תרת, ד ובמשנה ברורה שם.

24. אבהע"ז עמ' קיב.

25. עיין ב"חזון איש" אבהע"ז אישות סימן לו, ב, ועיין ברמב"ן כתובות דף לט, ב.

שאלה ב – בדיקת זרע לצורך החלטה על שידוך :

כאשר קיים חשד ממשי לעקרות הגבר, האם מותר לבצע בדיקת זרע כשתוצאות הבדיקה יקבעו עם איזו כלה להשתדך ?

תשובה :

המקור לשאלה זו, הוא הסוגיא ביבמות²⁶ במי שניקב בעטרה, ונסתם הנקב, כל שאילו נקרי ונקרע פסול, ואי לאו כשר. ומפרש רש"י: "שאם נקרי האיש הזה נקרע ומרחיב הנקב מחמת דוחק הזרע שמתאסף, פסול". הגמרא מביאה שתי דרכים להוציא זרע: ע"י שימת לחם שעורים חם על נקב בית הרעי, וע"י בגדי צבעונים של אשה שמעבירים לפניו. הסוגיא מתירה להוציא זרע, בפעולה עקיפה, לצורך בדיקת כשירות לנישואין. וזאת, למרות שאותו אדם כשר לישא גיורת, ללא בדיקה, כי גם כרות שפכה מותר בקהל גרים. על כרחך שניתן לבצע בדיקת זרע בכדי לאפשר לו לישא אשה מיוחסת בת ישראל. באותה מידה, ניתן להסיק, כי אפשר לבצע בדיקה זו, בכדי לקבוע אם לישא בת בנים, או שאינה בת בנים.

אמנם ב"ערוך לנר" על יבמות כתב שאף שיכול לישא גיורת ומשותררת, אבל אלו לא שכיחי. אבל פירוש זה דחוק, וגם האחרונים לא פירשו כך. ועיין ב"בית שמואל"²⁷ שכתב: "ואם נמצא דם בעד של אשה ויש ספק אם הדם ממנה או ממנו, נראה לכאורה דמותר לאיש להוציא הזרע כדי לברר אם הדם ממנו הוא. גם יש להביא ראיה מש"ס פרק הערל דאיתא שם אם ניקב הגיד בדקינן אם נתרפא ומניחים בי פוקרי כדי שיוציא זרע. ויש לדחות, וצ"ע". וכתב בהגהות "עזר מקודש" בשו"ע שם: "שיש לדחות הראיה, כיון שבלי בדיקה לא יבוא בקהל. ומכל מקום כיון שיוכל לקיים מצות פו"ר ע"י גיורת ויקיים המצוה שעליו בזה ממש כמו ע"י בת ישראל, על ידי זה הראיה נכונה, שכמו שמשום מעלה דבחינת קהל ה' הותר לו, כן יש להתיר מצד זווגו."

מבואר כי מעלת זווג משובח מהוה גורם שבגללו ניתן להתיר להוציא זרע. הוא הדין, ניתן לבצע בדיקת זרע בכדי לישא אשה בת בנים.

יש כאן גורם נוסף. ה"בית שמואל"²⁸ הסיק שאשה מצווה על "לשבת יצרה". ועיין ב"באר היטב" שם שהביא בזה מחלוקת. בשו"ת "בנין ציון" לבעל ה"ערוך לנר"²⁹ הסיק שאשה מצווה על "לשבת יצרה". על כן, אדם

26. דף עו.

27. אבהע"ז סימן כה סק"ב.

28. סימן א סק"ב.

29. סימן קכג.

שאינו יכול להוליד, צריך להימנע מלישא אשה בת בנים, בכדי שלא להפקיע ממנה "מצוה רבה"³⁰.

מלבד זאת, זכאית האשה לילדים מטענת "חוטרא לידא ומרה לקבורה"³¹. ואם אפשר לכופף לגט על כך לאחר הנישואין, בודאי שיש מקח טעות בזה לפני הנישואין, אם ידע שיש לו בעיה רצינית של עקרות, ולא גילה לה.

לאמור, אדם היודע שיש לו חשד רציני לעקרות, אינו יכול לישא אשה בת בנים, אא"כ יקבל מראש את הסכמתה.

היות וכך, ביצוע בדיקת הזרע הוא לצורך הולדה, שהרי ללא הבדיקה לא יוכל לישא אשה בת בנים, וכבר הסקנו בשאלה הקודמת, שלצורך קיום מצות פו"ר מותר לעשות בדיקת זרע באופנים שנאמרו שם.

יש לצרף כאן את דברי הפוסקים³², שמי שאינו מצווה על פו"ר אינו מצווה על השחתת זרע. א"כ ממה נפשך, אם אותו אדם אינו ראוי להוליד, אינו מצווה על השחתת זרע. ואם ראוי להוליד, הרי הוצאת הזרע היא לצורך קיום מצות פו"ר, כי כאמור לא יוכל לישא בת בנים, ללא בדיקה זו.

שאלה ג – טיפול באינאונות לקראת נישואין:

גבר שהתאלמן לאחר מחלה ממושכת של זוגתו, ואיבד מיכולתו הטיפקודית, האם מותר להיבדק ולעבור טיפול משקם של יכולתו הטיפקודית, כדי לאפשר חיים חדשים?

תשובה:

הבעיה ההלכתית בשאלה זו היא: "קישוי לדעת". בשו"ע³³ נפסק: "אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת או יביא עצמו לידי הרהור". איסור זה נלמד בגמ' מפסוק: "ונשמרת מכל דבר רע, מכאן אמר ר' פנחס בן יאיר אל יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה"³⁴. לחלק מן הראשונים³⁵ האיסור מהתורה, אולם מן הרמב"ם והשו"ע נראה שהוא אסמכתא. עיין "אחיעזר" ח"ג סימן כד אות ה.

30. עיין תוס' גיטין דף מא, ב ד"ה כופין.

31. יבמות דף סה, ב.

32. עיין מנחת חינוך מצוה א.

33. אבהע"ז כג, ג.

34. כתובות דף מו. וע"ז דף כ, ב.

35. סמ"ג, רמב"ן ור"ן חולין דף לו, ב ומצוות ל"ת שמנה הרמב"ן.

המפרשים – הגהות "עזר מקודש" בשו"ע שם – כתבו שאין מדובר בהרהור כל דהו, אלא "בהשתקעות הרהור ובהתעוררות תאוה בנפשו".

טיפול משקם, יכול להיות תרופתי או באמצעות זריקות, ובטיפול כזה אין בעיה של "השתקעות והתעוררות תאוה בנפשו".

גם אם מדובר בטיפול פסיכולוגי או טיפול אחר, כל שהדבר נעשה לרפואה, יש לדעתי מקום להתיר, כפי שביררנו בשאלות הקודמות, שאי תפקודו של אבר מאברי הגוף נחשב כחולי של אותו אבר, ולכמה פוסקים ניתן גם לחלל שבת על כך.

אציין, כי הדברים אינם אמורים בטיפולים ב"אביזריהו דעריות" כמו שמוכא במסכת סנהדרין דף עה. וברמב"ם בהלכות יסודי התורה פרק ה ה"ט, שבהם נאמר: יהרג ואל יעבור.

יש להוסיף, כי חוסר "כוח גברא" מהוה עילה ברורה לגט, ואפילו מחילה לא מועילה, כמו שכתבו התוס' במסכת כתובות דף נז: ותנאו בטל. על כן למעשה לא יוכל אותו אדם לישא אשה, ללא שיעבור טיפול מתאים, או שיאלץ לגרשה.

לפי הנפסק בשו"ע³⁶: "אע"פ שקיים פריה ורביה אסור לו לעמוד בלא אשה". וכיון שיש בכך צורך מצוה, ניתן להתיר. כמובן, שבגבר נשוי הסובל מבעיה תיפקודית ניתן להתיר בשופי, שכן הוא מצווה בקיום מצות עונה.

יש לצרף לזה את הנוהג לדבר עם חתן בתקופה שקודם הנישואין בדברים ש"בינו לבניה", (עיין "אגרות משה" אבהע"ז ח"א סימן קב וב"נשמת אברהם" אבהע"ז סימן כג, סקד), למרות שזה מביא בלי ספק לידי הרהור. וזאת משום שחלק מן החתנים לא יכול לתפקד ללא ההדרכה הניתנת.

באותה מידה, ניתן וצריך לטפל בליקויי תיפקוד של נשוי או של מי שמבקש להינשא, ע"מ שיוכל להקים בית נאמן בישראל³⁷.

36. אבהע"ז א, ח.

37. יש להוסיף שהטיפול המקובל בזריקות מרחיכות כלי דם אכן גורם לקישוי, אך מדובר בעצם ב"קישוי שלא לדעת", דהיינו שאינו קשור כלל בהרהור, אלא בתוצאה מכנית לחלוטין. כך שאם לא מצטרף אליה הרהור וגירוי נוסף אין בה לכאורה סרך איסור אם היא נעשית לצורך מצוה. ראה: גניקולוגיה, פוריות, ילודים לאור ההלכה, דברים שנאמרו ביום עיון לרבנים ולרופאים, חול המועד פסח תשנ"ב, בית הרופא, ירושלים, בעריכת הרב יואל קטן (הוצאת המועצה הדתית ירושלים, תשנ"ג) עמ' 122-126 ועמ' 141-142. -- העורך.

פרק ב. הצורך בטיפולים מורכבים כעילה לגט

שאלה ד – אינדיקציה נשית ל-IVF כעילה לגט:

כאשר פוריות האשה מותנית בטיפולי הפריה חוץ-גופית, האם זו עילה לגט?

שאלה ה – אינדיקציה גברית ל-IVF כעילה לגט:

כאשר פוריות הבעל מותנית בטיפולי הפריה חוץ-גופית, האם זו עילה לגט?

שאלה ו – אינאונות הניתנת לטיפול, כעילה לגט:

כאשר התיפקוד של הבעל מותנה בטיפולי אינאונות, האם זו עילה לגט?

תשובה:

שאלות אלו הן חדשות, ובעבר לא עסקו בהן בספרות ההלכתית, לבתי הדין הרבניים הגיעו שאלות מסוג זה לאחרונה, והנוהג ההלכתי הוא, שכל דבר התורג ממערכת היחסים הרגילה בין בעל לאשה, והמחייב פעולה שלא כדרך הטבע, אין לחייב בכך את הצד השני, ועל כן יש בזה עילה לגט.

הפריה חוץ-גופית, מחייבת נטילת זרע מן הבעל ונטילת ביצית מן האשה, והפרייתם במעבדה. האשה אינה מחוייבת לעבור פעולה כירורגית לשם נטילת ביצית, וכו"כ הגבר אינו מחוייב להוציא זרע שלא כדרך ביאה, לשם נטילת זרעונים מתאימים. וזאת, למרות שניתן להתיר מבחינה הלכתית. היות וללא טיפול זה אין אפשרות להריון, רשאי הצד השני לדרוש גט.

ועיין בספר "ציץ אליעזר" חט"ו סימן מה שאסר הפריה מלאכותית מחמת כמה טעמים. דעתו אינה מקובלת עלי, כאשר הדבר נעשה בזהירות הדרושה, אולם בודאי שאין לכופף את המסרב לכך, ויש בזה עילה לגט.

ביחס לשאלה האחרונה³⁸, כל שהטיפולים שעובר הבעל: תרופות, זריקות וכדומה, אינם פוגעים בתיפקוד המיני המקובל בינו לבינה והתרופות והזריקות נלקחות שלא בשעת מעשה, אין כל מקום לגט.

הטיפולים המקובלים כיום, אינם משנים דבר בתיפקוד הרגיל שבין הבעל לאשה, ועל כן אינם מהווים עילה לגט.

פרק ג. דיקור האשך

שאלה ז – מתי מותר דיקור האשך :

האם ניתן לבצע "דיקור האשך", לשם שאיבת זרעונים לצורך בדיקה או הפרייה, בהעדר דרך אחרת?

תשובה :

השאלה נוגעת להגדרה ההלכתית של "פצוע דכא". במסכת יבמות³⁹ נאמר: "איזה פצוע דכא כל שנפצעו ביצים שלו ואפילו אחת מהן ואפילו נקבו ואפילו נמוקו ואפילו חסרו". ב"שלטי הגבורים" שם נאמר: "כתב סמ"ג דפצוע דכא יש לו רפואה וחוזר להכשרו, אבל כרות שפכה אינו חוזר". דיקור האשך יוצר נקב החוזר לכרייתו לאחר זמן קצר, ועל כן אין לאוסרו. ואכן כך פסק ה"חזון איש"⁴⁰ בבחור שעשו לו ניתוח בכיצתו ונתרפא: "נראה כיון דנתרפאה חוזר להכשרו, וכדתניא בספרי פצוע דכא חוזר, ופסקה הסמ"ג, ואין חולק בזה".

נקודה נוספת: במסכת יבמות⁴¹ נאמר: "פצוע דכא בידי שמים כשר". לדעת הרמב"ם (איסורי ביאה פרק ט"ז, ט) אם נכרתו הביצים מחמת חולי נחשב ל"בידי שמים". לדעת רש"י והרא"ש גם ע"י חולי נחשב "בידי אדם" ופסול⁴². כבר אמרנו לעיל שאי תיפקוד האשך נחשב כחולי של אותו אבר, ועל כן לדעת הרמב"ם אינו נפסל.

יש לצרף כאן גם את דברי המהרש"ל ב"ים של שלמה"⁴³ שכתוב: "מה שכורתים עכשיו הרופאים... ויודעים לתקן הדבר היטב ובבירור שיוליד... ותלוי בחכמת הרפואה, אין בידינו לפוסלו כל עיקר ובניו כשרים". הסכימו לכך ה"חתם סופר"⁴⁴. גם ה"חזון איש"⁴⁵ הסיק שלרפואה נחשב "בידי שמים" וכשר.

יצויין כי ה"חזון איש"⁴⁶ כתב: "והראשונים כתבו דוקא נקב מפולש... ונראה דשיעורה בהלכות הרופאים שאינו מוליד... ואפשר דשיעור מקצתו שיגיע עד מקום המחזיק רוב קוטרו של העיגול של הביצה". למדנו מכאן שתי הלכות: "פצוע דכא" נמדד בהלכות הרופאים וכל שלדעת

39. דף עה.

40. אבן העזר סימן י.

41. דף עה.

42. שתי הדעות בשו"ע אבהע"ז ה, י.

43. יבמות שם סימן ח.

44. אבהע"ז יז וב"דברי מלכיא"ל" ח"ג סימן פח וכן ב"אבני נזר" סימן יז.

45. סימן י.

46. סימן ט, ט.

הרופאים מוליד גם לאחר מכן – אינו נפסל, ובפרט כאשר הדיקור או הניתוח ישפרו את יכולת ההולדה. דבר נוסף: דיקור שאינו עד רוב הקוטר אינו פוסל. כידוע הדיקור, בין אם נעשה לצורך בדיקה ובין אם נעשה לצורך הפרייה גורם בעיה זמנית בלבד, וחוזר לברייתו לאחר זמן קצר (כיממה). ובפרט בדיקור שנעשה במחט דקיקה ביותר. הדיקור מהווה גם תחילתו של תהליך הריפוי, אם נעשה לצורך בדיקה, או תחילתו של תהליך הפרייה אם נעשה לצורך הפרייה. ניתן להשתדל בנוסף, שהמחט לא תעבור את רוב הקוטר, ובנסיבות אלו אין מקום לאסור.

ועיין בספר "חיבת הקודש"⁴⁷ שכתב בנידון בדיקת זרע באמצעות מחט חלולה כי "בנקב קטן כזה שעושים הרופאים שיוכל אח"כ להוליד, לא דמי לניקוב דהש"ס... דרישמו ניכר, משא"כ במה שהרופאים נזהרים ושאינ רישמו ניכר. וגם י"ל דנקב קטן כזה חוזר ונסתם מיד מאליו, וכבר כתבתי דניקב ונסתם כשר". ברפואה המתקדמת של ימינו, אמורים הדברים על אחת כמה וכמה.

יש כמובן לצרף גם את שיטת הסמ"ג שפצוע דכא לא נחשב רק אם "כרתו אדם על ידי פשיעתו". מכוח זה הסיק היש"ש שאם כרתו לרפואה להושיעו מחליו אינו נאסר. אלא שבסמ"ג ישנה גירסא אחרת: "או ע"י פשיעתו"... עיין בכל זה ב"אוצר הפוסקים" סימן ה' אות נ"ו ובהשמטות שם.

סוף דבר: ניתן להשתמש בדיקור לצורך בדיקה או הפרייה, בהעדר אפשרות רפואית אחרת.

רצוי להשתמש במחט מיקרוסקופית או במחט הדקה ביותר שאפשר. כמו כן רצוי כי הדיקור לא יעבור את רוב קוטרו של האשך.

47. הובא ב"אוצר הפוסקים" סימן ה' סעיף ז' אות מ'.